ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS
KSZTAŁCENIE POLONISTYCZNE CUDZOZIEMCÓW 17, 2010
https://doi.org/10.18778/0860-6587.17.54

Aneta Romańska, *Krzysztof Kalinowski*
Uniwersytet Łódzki

Skrypt do nauczania języka polskiego jako obcego w zakresie chemii w Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego (rys historyczny)

Gdy do Polski przyjechała pierwsza grupa cudzoziemców, 132 Koreańczyków, aby podjąć w naszym kraju studia, skierowano ich do Studium Przygotowawczego dla Polaków w Uniwersytecie Łódzkim. W następnych latach kierowano do Łodzi kandydatów z Chin, Wietnamu, Mongolii etc. W 1958 r. nasza instytucja ze Studium Przygotowawczego dla Polaków została przemianowana na Studium Przygotowawcze dla Cudzoziemców, a trzy lata później otrzymała nazwę obowiązującą do dziś – Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców. Do końca lat siedemdziesiątych była to jedyna tego rodzaju placówka w Polsce, przygotowująca obcokrajowców do studiów wyższych. Unikatowość i nietypowość Studium to cechy charakteryzujące proces nauczania cudzoziemców, a także teoretyczne i praktyczne działania społeczności nauczycielskiej, organizującej ten proces. Początki pracy były trudne. Kadra nie miała doświadczenia w dydaktyce języka polskiego jako obcego, nie było tradycji, programów, podręczników, słowników, opracowań metodycznych. Sytuacja wymagała stworzenia odpowiednich warunków do skutecznej pracy dydaktycznej. Intuicja pedagogiczna, kreda i tablica stanowiły jedyne pomoce naukowe, jakimi dysponowali pierwsi nauczyciele, tworząc podstawy glottodydaktyki języka polskiego (Łaciak-Nowak, Rakowski 2005: 233–239).

Podstawowym zadaniem Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców w Uniwersytecie Łódzkim jest przygotowanie obcokrajowców w zakresie języka polskiego do podjęcia kształcenia w Polsce, przy czym przez język polski rozumie się tu język ogólny oraz podstawową terminologię specjalistyczną, której znajomość jest niezbędna do podjęcia studiów w wyższej uczelni. Zajęcia ze słuchaczami Studium prowadzą nauczyciele języka polskiego oraz nauczyciele przedmiotów kierunkowych: biologii, chemii, fizyki, geografii, historii

i matematyki. Dobór przedmiotów jest uzależniony od kierunku przyszłych studiów. Terminologię z zakresu chemii studenci poznają w ramach przedmiotu *chemia*, który jest wprowadzany do grup o profilu przyrodniczym (medycznych, farmaceutycznych i rolniczych) oraz technicznym. Słuchaczami tych grup są kandydaci na kierunki studiów, na których naucza się chemii jako przedmiotu (Kalinowski, Słaby-Góral 1987: 162–172).

Działania nauczycieli chemii w Studium zmierzają do:

a) nauczenia cudzoziemców polskiego słownictwa chemicznego (nazw substancji);
b) zapoznania studentów z podstawowymi czynnościami laboratoryjnymi;
c) przygotowania cudzoziemców do słuchania, notowania i rozumienia wykładów w wyższych uczelniach;
d) powtórzenia chemii w zakresie polskiej średniej szkoły ogólnokształcącej w celu wyrównania różnic w przygotowaniu merytorycznym studentów z różnych stref językowych.

Od początku pracy z cudzoziemcami istniała konieczność przygotowania materiałów dydaktycznych, które by ułatwiały, wspomagały i intensyfikowały proces dydaktyczny. Najbardziej potrzebny był skrypt do nauczania chemii. Już w roku 1968 został wydany podręcznik *Chemia*, cz. I, autorstwa T. Kwasika i M. B. Nowakowskiej. Zawierał on teksty trzydziestu jednostek tematycznych, przewidzianych w pierwszym semestrze nauki. Układ tematyczny skryptu wynikał z jednoczesnego uczenia obcokrajowców języka polskiego i chemii. Pierwsze teksty poświęcone były nazwom substancji chemicznych. Zawierały one zdania oparte na prostych strukturach. W kolejnych działach tematycznych poszerzały zasób słownictwa z języka polskiego oraz chemii, a także wprowadzały bardziej skomplikowane struktury gramatyczne. Leksykę stanowiła terminologia, związana z procesami chemicznymi, zmierzająca do opisu przebiegu jakościowego zjawisk oraz do ich opisu ilościowego. Procesowi wzbogacania słownictwa i struktur gramatycznych towarzyszyło powtarzanie wiedzy objętej programem nauczania chemii w polskiej szkole średniej. Teksty w dalszej części skryptu poświęcone były tematom opisowym, np. budowie atomu i cząsteczek substancji chemicznych, wymagającym większej sprawności językowej. Materiał zawarty w skrypcie miał służyć studentom do bieżącego uczenia się chemii na zajęciach oraz w domu, po każdym tekście znajdowały się pytania kontrolne i zadania.

Rozwój nauki, zmiany wprowadzane w polskim nazewnictwie związków chemicznych, a także nowelizacja programów nauczania, dokonywana w polskim szkolnictwie średnim, wymagały przygotowania nowego podręcznika. Był to skrypt autorstwa M. B. Nowakowskiej, *Chemia*, cz. I, wydany w 1974 r. i wielokrotnie wznawiany. Skrypt ten został rozszerzony o dziesięć nowych tekstów, poświęconych teorii elektrolitów oraz klasyfikacji reakcji chemicznych.

Przy opracowaniu skryptu wykorzystano wieloletnie doświadczenia pracy chemików, a także polonistów SJPdC UŁ.

W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku w Studium podjęto pracę nad korelacją przedmiotową w zakresie języka polskiego. Powołano kilka zespołów, które spotykały się co tydzień i omawiały słownictwo i struktury językowe, przewidziane w procesie nauczania. Dyskutowano o tym, w jaki sposób je wprowadzić i jak przystosować do potrzeb innych przedmiotów. Chodziło głównie o to, czy określone struktury mogą być wprowadzone na lekcjach języka polskiego i tym samym wyprzedzić używanie ich na zajęciach przedmiotów kierunkowych. Korelacja polegała (i nadal polega) m.in. na wprowadzaniu nazw pierwiastków w języku polskim. Pisząc na tablicy ich nazwy, polonista używa ich w różnego rodzaju ćwiczeniach, w grupach medycznych zaś zostają podane właściwości medyczne tych pierwiastków, np. magnezu, cynku, wapnia.

Tego typu zabiegi korelujące pozwoliły na:

a) opracowanie minimum leksyki z zakresu terminologii chemicznej oraz struktur gramatycznych, używanych w chemii, których znajomość jest niezbędna do opisu zjawisk chemicznych, rozwiązywania problemów teoretycznych i zadań rachunkowych, rozumienia dyspozycji, pytań testowych itp.;
b) ułatwienie połączenia informacji gramatycznych, przyswojonych w czasie zajęć języka polskiego, ze strukturami językowymi stosowanymi w tekstach chemicznych przez używanie takiej samej formy zapisu leksyki i struktur gramatycznych na lekcjach chemii i na zajęciach języka polskiego (Barska, Kalinowski 1997: 69–79).

W wyniku tych prac powstał kurs wstępny, którego wprowadzenie skorelowało nauczanie przedmiotów kierunkowych, prezentujących przykładowo teksty specjalistyczne o stylu naukowym z zakresu chemii, z podstawami języka polskiego ogólnego. W ten sposób podjęto próbę rozwiązania najważniejszego problemu, tzn. współdziałania polonisty z uczącymi przedmiotów kierunkowych, dotyczące wprowadzania w podobnym czasie form fleksyjnych i struktur składniowych (Omulecka 1988: 23–31; Andrijewska, Grzejdziak 1989: 87–93). Te wszystkie zabiegi przyczyniły się do powstania skryptu *Chemia ogólna* Z. Jarugi i M. B. Nowakowskiej, który został wydany w 1990 r. Uwzględniał on wieloletnie doświadczenia w pracy z cudzoziemcami, najnowsze programy polskiej szkoły średniej, a także pewne tematy realizowane w szkołach wyższych, które są merytorycznie trudne w realizacji zarówno dla obcokrajowców, jak i dla polskich kandydatów na studia wyższe. Teksty były pomyślane w taki sposób, że „wymuszały" używanie odpowiednich form wyrazów i schematów składniowych.

Opisane dotychczas skrypty były przewidziane na pierwszy semestr i dotyczyły chemii ogólnej. Jednak obcokrajowców należało przygotować do słuchania, notowania i rozumienia wykładów w wyższych uczelniach. Oznaczało to

potrzebę zaznajomienia ich z podstawowymi opisami procesów technologicznych. Było to nie tylko nauczanie języka polskiego jako obcego, lecz także nauczanie w języku polskim jako obcym. W 1969 r. został wydany skrypt *Chemia*, cz. II, W. Fijałkowskiej i M. B. Nowakowskiej. Zawierał on teksty opisujące procesy technologiczne, które w zależności od kierunku studiów były omawiane w poszczególnych grupach przedmiotowych. Teksty te prezentowały przykłady języka naukowego i wymagały znacznego zaangażowania językowego i merytorycznego słuchaczy Studium (Omulecka, Sajenczuk 1988: 5–21).

W grupach przyrodniczych niezbędne było zaznajomienie słuchaczy z terminologią dotyczącą chemii organicznej. W 1969 r. został wydany skrypt *Chemia*, cz. III: *Chemia organiczna* S. Golewskiego, który zawierał podstawowe informacje o klasyfikacji związków organicznych i ich właściwościach. Zmiany nazewnictwa związków organicznych i pojawienie się nowych teorii przyczyniło się do przygotowania nowego skryptu pt. *Chemia organiczna* E. Grzejdziak i B. Stec, wydanego w 1985 r. Zawierał on podstawowe informacje, dotyczące nomenklatury i klasyfikacji związków organicznych, mechanizmów reakcji, a także konfiguracji przestrzennej cząsteczek.

Można powiedzieć, że wreszcie dysponowaliśmy w SJPdC kompletem skryptów do nauczania języka polskiego jako obcego w zakresie chemii. To jednak nie kończyło prac nauczycieli-entuzjastów, zatrudnionych w Studium. Należało pomyśleć o obudowie tych skryptów niezbędnymi narzędziami – pomocami naukowymi, takimi jak: słowniki, zbiory zadań, pytań testowych itd.

Trudno dzisiaj wyobrazić sobie naukę języka obcego bez słownika przekładowego. Na początku działalności Studium nie istniały słowniki języka polskiego ogólnego, a tym bardziej specjalistyczne słowniki dwujęzyczne egzotycznych języków, takich jak wietnamski, mongolski czy arabski. Należało je stworzyć, korzystając z pomocy studentów uczących się w Studium. Powstały więc: *Słownik chemiczny polsko-wietnamski* (1973), *Słownik chemiczny polsko-arabski* (1973) oraz *Mały słownik chemiczny polsko-mongolski* (1977). Słowniki te były tylko indeksami wyrazów używanych na lekcjach chemii, jednak stanowiły olbrzymią pomoc w nauczaniu cudzoziemców. Niewątpliwie była to pionierska praca, zasługująca na najwyższe uznanie. Kolejne słowniki przekładowe na języki: angielski, hiszpański, francuski, perski i arabski zawierały wyrazy, wyrażenia i zwroty wykorzystywane w procesie nauczania cudzoziemców. Hasła zebrane w słowniku zostały podzielone na cztery grupy: rzeczownikowe, czasownikowe, przymiotnikowe i nieliczne przysłówki. Obok hasła podano informacje gramatyczne, pozwalające studentom-cudzoziemcom na poprawne posługiwanie się terminologią chemiczną. Do opracowania *Słownika chemicznego polsko-perskiego i polsko-arabskiego* zaproszono absolwentów SJPdC, którzy podjęli studia w łódzkiej Akademii Medycznej. Ich praca znalazła wysokie uznanie w opinii recenzentów. Wymienione słowniki miały ułatwić naukę studentom, aby jak najszybciej poznali podstawową leksykę chemiczną,

połączyli informacje dotyczące gramatyki, uzyskane w czasie zajęć języka polskiego ze strukturami językowymi, stosowanymi w tekstach chemicznych i przygotowali się do wybranego kierunku studiów, zarówno pod względem merytorycznym, jak i językowym (Kalinowski, Słaby-Góral 1987: 2).

Dwujęzyczne słowniki przekładowe to niezmiernie ważne składniki nauczania języka polskiego jako obcego w zakresie chemii. Drugim, równie ważnym elementem były zestawy ćwiczeń, zbiorów zadań, pytań testowych itp. W 1975 r. wydano *Pytania testowe z chemii*, cz. I i cz. II, G. Karowicz. Część I stanowiła obudowę skryptu *Chemia*, cz. I, M. B. Nowakowskiej, a część II – *Chemii*, cz. III, S. Golewskiego. Pytania testowe były ułożone zgodnie z realizowanym programem nauczania chemii, tzn. dostosowano je do słownictwa i struktur językowych, wprowadzanych na lekcjach w kolejnych etapach nauki języka polskiego. Wykorzystywano je do szybkiej, bieżącej kontroli procesu nauczania i uczenia się studenta pod koniec lekcji, na początku nowej lekcji, a także na lekcji powtórzeniowej, aby sprawdzić ewentualne luki w przyswojonym materiale i uzupełnić je. *Zadania i ćwiczenia z chemii*, cz. II, G. Karowicz, wydane w 1980 r., stanowiły obudowę skryptu *Chemia*, cz. II, W. Fiałkowskiej i M. B. Nowakowskiej. Pierwsza część zbioru zadań przeznaczona była dla słuchaczy grup politechnicznych, a druga – dla studentów zamierzających studiować kierunki rolnicze. Po każdej części umieszczono odpowiedzi. Skrypt został podzielony na zadania opisowe i zadania rachunkowe. Ich rozwiązywanie wymagało od studenta posługiwania się nabytymi umiejętnościami i wiadomościami merytorycznymi oraz strukturami językowymi, występującymi najczęściej w chemii. Skrypt był przewidziany do samodzielnej pracy studenta, a także do pracy sterowanej przez nauczyciela podczas lekcji powtórzeniowych, prac kontrolnych i domowych.

Tworząc obudowę skryptu do nauczania języka polskiego jako obcego w zakresie chemii, uwzględniano nie tylko potrzeby słuchaczy Studium, lecz także nauczycieli uczących tego przedmiotu. Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych liczba słuchaczy Studium wzrosła do ponad 600 rocznie. Spowodowało to potrzebę zatrudnienia wielu nauczycieli, którzy nie mieli doświadczenia glottodydaktycznego. Uwzględniając ich potrzeby, przygotowano *Materiały pomocnicze – język polski na lekcjach chemii* (B. Barska i K. Kalinowski), obejmujące kurs wstępny i podstawowy (pierwszy semestr). Miały one ułatwić nowo zatrudnionemu nauczycielowi chemii rytmiczne i systematyczne nauczanie, takie, aby w krótkim czasie nie następowało kumulowanie dużej ilości słownictwa i struktur gramatycznych oraz materiału merytorycznego (Barska, Kalinowski 1997: 3). Poza tym zmierzały one do:

a) opracowania minimum leksyki z zakresu terminologii chemicznej oraz struktur gramatycznych, używanych w chemii;
b) ujednolicenia pracy nauczycieli chemii pod względem językowym;

c) ułatwienia połączenia informacji gramatycznych, przyswojonych w czasie zajęć z języka polskiego ze strukturami językowymi, stosowanymi w tekstach chemicznych (stosowanie takiej samej formy zapisu leksyki i struktur gramatycznych na lekcjach chemii i na zajęciach języka polskiego);
d) stworzenia bazy do opracowywania nowych materiałów dla nauczyciela chemii i do samodzielnej pracy studenta, których celem byłoby ułatwienie powtórzenia i utrwalenia materiału wprowadzonego w czasie lekcji.

Materiały pomocnicze... stanowiły bazę do opracowywania materiałów do samodzielnej pracy studentów.

W tym samym czasie, niezależnie od opracowań poświęconych nauce chemii, powstawały skrypty języka polskiego dla poszczególnych typów grup (medycznej, rolniczej czy technicznej), wspomagające proces nauczania terminologii specjalistycznej. Jednymi z pierwszych opracowań były skrypty: *Język polski. Wybór tekstów i ćwiczeń dla grup politechnicznych*, cz. 1–2, z 1974 r. A. Wierzbowskiej oraz *Język polski. Wybór tekstów z ćwiczeniami dla grup medycznych* autorstwa D. Jezierskiej, T. Zalewskiej-Maciąg i H. Skwarczyńskiej z 1979 r. Kolejno ukazywały się nowe opracowania, a najnowszym i aktualnie wykorzystywanym w pracy ze studentami specjalności medycznej jest skrypt J. Lechowicz i J. Podsiadły pt. *Chcę studiować medycynę. Język polski dla cudzoziemców – kandydatów na studia medyczne*. Ze względu na to, że ten podręcznik jest dostosowany do potrzeb kursu na poziomie podstawowym, prowadzenie zajęć z grupami np. słowiańskimi wymaga opracowywania dodatkowych materiałów, uwzględniających leksykę specjalistyczną i bardziej złożone problemy gramatyczne.

Wraz ze wzrostem wymagań uczelni wyższych powinny powstawać nowe opracowania, jednak cykl wydawniczy jest zbyt długi. Stąd wiele nowych materiałów (tekstów, ćwiczeń, testów) powstaje w formie druków pozaskryptowych, indywidualnie przygotowywanych przez wykładowców i rozpowszechnianych w postaci kopii. Wszystko to świadczy o dużej kreatywności i zaangażowaniu prowadzących zajęcia, którzy – nie mając zaplecza podręcznikowego – przygotowują materiał egzemplifikacyjny we własnym zakresie.

Wykaz skryptów i innych materiałów dydaktycznych do nauczania języka polskiego jako obcego w zakresie chemii opracowanych przez pracowników SJPdC UŁ (Czernik 1988)

1968

[1] K w a s i k T., N o w a k o w s k a M. B.: *Chemia. Skrypt dla słuchaczy Studium…*, cz. 1, Wydawnictwo UŁ, Łódź; wyd. 2 uzup., 1970.

1969

[2] F i j a ł k o w s k a W., N o w a k o w s k a M. B., *Chemia. Skrypt dla słuchaczy Studium*…, cz. 2, Wydawnictwo UŁ, Łódź; wyd. 2, 1972; wyd. 3 uzup., 1977; wyd. 4, 1981; wyd. 5, 1985.

[3] G o l e w s k i S., *Chemia. Skrypt dla słuchaczy Studium*…, cz. 3: *Chemia organiczna*, Wydawnictwo UŁ, Łódź; wyd. 2, 1972; wyd. 3, 1981.

1972

[4] *Program nauczania chemii w Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców w Uniwersytecie Łódzkim zatwierdzony przez MNSzWiT w dniu 24 X 1972 r*. (druk powielony).

1973

[5] F i j a ł k o w s k a W., N o w a k o w s k a M. B., *Słownik chemiczny polsko-wietnamski*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.

[6] G o l e w s k i S., *Słownik chemiczny polsko-arabski*, Wydawnictwo UŁ, Łódź; wyd. 2, 1983; wyd. 3, 1984.

1974

[7] N o w a k o w s k a M. B., *Chemia. Skrypt dla słuchaczy Studium*…, cz. 1, Wydawnictwo UŁ, Łódź; wyd. 2, 1978; wyd. 3, 1981; wyd. 4, 1982; wyd. 5, 1985; wyd. 6, 1987.

[8] *Język polski. Wybór tekstów i ćwiczeń dla grup politechnicznych. Skrypt dla słuchaczy Studium*…, praca zbiorowa, cz. 1–2, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
Opracowanie: cz. 1: oprac. tekstów i ćwiczeń Wierzbowska A; kons. Nowakowska M. B.; cz. 2: oprac. tekstów Fijałkowska W., Golewski S., Hładkowa A., Łaciak W., Mazerant M., Nowakowska M. B., Wiśniewska-Mync M.; oprac. ćwiczeń: Wiśniewska-Mync M.; wyd. 2, 1976; wyd. 3, 1980; wyd. 4, 1983.

1975

[9] K a r o w i c z G., *Pytania testowe z chemii. Skrypt dla słuchaczy Studium*…, cz. 1, Wydawnictwo UŁ, Łódź; wyd. 2, 1976; wyd. 3 uzup. i popr., 1980.

[10] K a r o w i c z G., *Pytania testowe z chemii. Skrypt dla słuchaczy Studium*…, cz. 2, Wydawnictwo UŁ, Łódź; wyd. 2 popr., 1977; wyd. 3 uzup., 1980.

1977

[11] F i j a ł k o w s k a W., *Mały słownik chemiczny polsko-mongolski do skryptu „Chemia", cz. 1–3 dla studentów Studium*…, Wydawnictwo UŁ, Łódź.

1980

[12] F i j a ł k o w s k a W., *Zadania i ćwiczenia z chemii. Skrypt dla słuchaczy Studium*…, cz. 1, Wydawnictwo UŁ, Łódź.

[13] K a r o w i c z G., *Zadania i ćwiczenia z chemii z odpowiedziami. Skrypt dla słuchaczy Studium*…, cz. 2, Wydawnictwo UŁ, Łódź.

1985

[14] G r z e j d z i a k E., Stec B., *Chemia organiczna. Skrypt dla słuchaczy Studium*…, Wydawnictwo UŁ, Łódź; wyd. 2, 1989.

1987

[15] *Program nauczania chemii w Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców w Uniwersytecie Łódzkim zatwierdzony przez Rektora UŁ w dn. 19.01.1987 r.*, druk powielony, SJPdC UŁ, Łódź.

1990

[16] Jaruga Z., Nowakowska M. B., *Chemia ogólna*, Wydawnictwo UŁ, Łódź; wyd. 2, 2000.
[17] Jaruga Z., Nowakowska M. B., *Słownik polsko-angielski do skryptu „Chemia ogólna"*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
[18] Jaruga Z., Nowakowska M. B., *Słownik polsko-hiszpański do skryptu „Chemia ogólna"*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.

1992

[19] Fijałkowska W., Jaruga Z., *Słownik polsko-francuski do skryptu „Chemia ogólna"*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
[20] Barska B., Kalinowski K., *Materiały pomocnicze – język polski na lekcjach chemii (dla grup medycznych, politechnicznych, farmaceutycznych i rolniczych)*, druk powielony, SJPdC UŁ, Łódź.

1993

[21] Mieczkowska M., Rudziński G., *Język polski w tekstach technicznych*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.

1994

[22] Hedayati M., Kalinowski K., *Słownik chemiczny polsko-perski*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.

1997

[23] Nonas B., Marcinkowski R., *Zadania z chemii*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.

1998

[24] Lechowicz J., Podsiadły J., *Chcę studiować medycynę. Język polski dla cudzoziemców – kandydatów na studia medyczne*, Wing, Łódź; wyd. 2, 2000; wyd. 3. 2004.

2000

[25] Akoel Mo. K., Kalinowski K., *Słownik chemiczny polsko-arabski*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.

Bibliografia

Andrijewska, E. Grzejdziak, 1989, *Kształcenie sprawności językowych na lekcjach chemii*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", nr 2, s. 87–93.

B a r s k a B., K a l i n o w s k i K., 1997, *Z prac nad „Materiałami pomocniczymi – język polski na lekcjach chemii”*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr 9, s. 69–79.

C z e r n i k M., 1988, *Bibliografia dorobku pracowników Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

K a l i n o w s k i K., S ł a b y-G ó r a l I., 1987, *Z prac nad „Chemicznym słownikiem minimum dla cudzoziemców” – problem doboru treści i układu hasła*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr , s. 162–172.

Ł a c i a k-N o w a k B., R a k o w s k i B., 2005, *Łódzka Wieża Babel,* „Kronika. Pismo Uniwersytetu Łódzkiego”, nr , s. 233–239.

O m u l e c k a A., 1988, *Z zagadnień pracy z tekstem naukowym i tekstem kierunkowym w grupie medycznej*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr 1, s. 23–31.

O m u l e c k a A., S a j e n c z u k E., 1988, *O motywacji uczenia się języka w Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców w Łodzi*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr 1, s. 5–21.